

Nederland 1e Emissie 1852

EMISSIE 1852

IN EEN NOTENDOP

Groet
uit

Nederland 1e Emissie 1852

Inleiding

Met de invoering van de Postwet van 12 april 1850 werd tevens besloten om, in navolging van de ons omringende landen, over te gaan tot de uitgifte van postzegels.

De Minister van Financiën Mr. P.Ph. van Bosse gaf de voorzitter van s' Rijks Munt te Utrecht Dr. A. Vrolijk de opdracht om in samenwerking met Muntmeester H.A. Bake voorbereidingen te treffen hoe één en ander ingevoerd kon worden.

Er zijn diverse studiereizen naar postadministraties van Engeland, België, Frankrijk en Pruisen. Aldaar werden tevens de postzegelwerkplaatsen bezocht.

Engeland 1840

België 1849

Frankrijk 1849

Pruisen 1850

Ten tijde van bezoek waren bovenstaande postzegels in omloop of heeft men deze gezien.

Er is een rapport, van de hand van de latere Directeur der Posterijen, J. Pols bekend die tot in detail de werkwijze vastlegde hoe de postzegels zijn vervaardigd in Berlijn. Het is dan ook van doorslaggevende betekenis geweest voor de eerste Nederlandse postzegels die volgens het Engelse model zijn geproduceerd.

De eerste postzegels van Nederland werden verkrijgbaar gesteld op donderdag 1 januari 1852 en de productie hiervan werd gestaakt in december 1863.

Einde der geldigheid van postaal gebruik 31 oktober 1879

STAATSBLAD

VAN

HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

(N°. 143.) *BESLUIT van den 12den November 1851, ter invoering van het gebruik der postzegels, ingevolge art. 9 der wet van 12 April 1850 (Staatsblad n°. 15).*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

In aanmerking nemende, dat volgens art. 9 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad n°. 15*), de wijze van uitgifte der postzegels, en de voet waarop daarvan, ter uitvoering dier wet, gebruik te maken is, door Ons worden geregeld;

Gelet op de wet van 22 December ll., (*Staatsblad n°. 100*), waarbij de termijn voor het in werking brengen der postzegels wordt verlengd tot eenen door Ons te bepalen dag, doch uiterlijk tot den 31sten December 1851;

Gezien het rapport van Onzen Minister van Financien, van den 10den dezer, n°. 225, Posterijen.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1.

De dag der invoering van het gebruik der postzegels wordt bepaald op 1°. Januarij 1852.

Art. 2.

De postzegels worden door de zorg van Onzen Minister van Financien op alle post- en hulpkantoren der brie-

STAATSBLAD

VAN

HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

(N°. 143.) *BESLUIT van den 12den November 1851, ter invoering van het gebruik der postzegels, ingevolge art. 9 der wet van 12 April 1850 (Staatsblad n°. 15).*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

In aanmerking nemende, dat volgens art. 9 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad n°. 15*), de wijze van uitgifte der postzegels, en de voet waarop daarvan, ter uitvoering dier wet, gebruik te maken is, door Ons worden geregeld;

Gelet op de wet van 22 December ll., (*Staatsblad n°. 100*), waarbij de termijn voor het in werking brengen der postzegels wordt verlengd tot eenen door Ons te bepalen dag, doch uiterlijk tot den 31sten December 1851;

Gezien het rapport van Onzen Minister van Financien, van den 10den dezer, n°. 225, Posterijen.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1.

De dag der invoering van het gebruik der postzegels wordt bepaald op 1°. Januarij 1852.

Art. 2.

De postzegels worden door de zorg van Onzen Minister van Financien op alle post- en hulpkantoren der brie-

venposterij voor een ieder verkrijgbaar gesteld, tegen betaling van niet meer dan de daarop uitgedrukte geldswaarde.

Art. 3.

Zij dragen Onze beeldtenis, en het opschrift *postzegel*, benevens de aanduiding der geldswaarde.

Art. 4.

Er zijn drie soorten van postzegels, namelijk van *vijf cents*, van *tien cents* en van *vijftien cents*.

Art. 5.

Elke soort van die zegels wordt in eene verschillende kleur afgedrukt, te weten:

Blaauw, de postzegels van *vijf cents*.

Rood, die van *tien cents*.

Oranje, die van *vijftien cents*.

Art. 6.

Zij dienen tot vooruitbetaling van het port op de binnenlandsche briefwisseling.

Nogtans kunnen zij ook worden gebruikt voor brieven die naar het buitenland zijn bestemd, in zoo verre dit niet strijdt met de overeenkomsten of schikkingen daaromtrent met vreemde regeringen, of administratiën bestaande, en behoudens de bepalingen van art. 14 hierna volgende.

Art. 7.

De brieven voorzien van postzegels worden door of van wege de afzenders gestoken in de brievenbussen, die tot het ontvangen der ongefrankeerde brieven zijn bestemd.

Art. 8.

De vooruitbetaling van het briefport met gereed geld in handen van de ambtenaren der postkantoren blijft toegelaten.

Onze Minister van Financien kan echter de brieven

welke op die wijze zijn gefrankeerd, door de ambtenaren der administratie, van postzegels' doen voorzien.

Art. 9.

De postzegels worden vastgehecht in den bovensten hoek aan de linkerzijde van het opschrift der brieven.

Art. 10.

Er kunnen meer dan één postzegel van dezelfde of van verschillende soorten op denzelfden brief worden geplaatst, tot afpassing van het verschuldigde port.

Art. 11.

Ieder postzegel kan slechts éénmaal dienen.

De gebezigde postzegels worden op het kantoor van afzending tot herkenning overgestempeld of onbruikbaar gemaakt, op de wijze door Onzen Minister van Financien te bepalen.

Art. 12.

Brieven voorzien van postzegels, die reeds eenmaal gediend hebben, worden belast met het verschuldigde port, door hem aan wien de brief is gerigt te betalen.

Indien echter het uitwendig aanzien van de aldus voor de tweede maal gebruikte zegels het vermoeden doet ontstaan van eene volbrachte poging om den daarop afgedrukten stempel weg te nemen, of van eenigen toeleg om op eene andere wijze een misdadig gebruik van echte zegels te maken, wordt daaromtrent gehandeld volgens de bepaling van art. 15 hierna volgende.

Art. 13.

De geldswaarde van het postzegel of van de postzegels, waarmede een brief wordt gefrankeerd, moet ten minste gelijk zijn aan het bedrag van het verschuldigde port.

Bij de berekening van dat port komt zoowel de afstand van het postkantoor van verzending tot aan dat van bestemming, als het gewigt van den brief in aanmerking.

N°. 143.

Ingeval van ontoereikendheid van het postzegel of van de postzegels wordt de brief met het te kort komende port belast.

Art. 14.

De bepaling der laatste zinsnede van het voorgaande artikel is niet van toepassing op de naar het buitenland bestemde brieven, die van ontoereikende postzegels zijn voorzien.

Die postzegels zijn van onwaarde.

Art. 15.

De brieven voorzien van nagemaakte of vervalschte postzegels, of ook van echte postzegels welker uiterlijk aanzien het vermoeden doet ontstaan dat daarvan een misdadig gebruik is gemaakt, worden aangehouden, en gesteld in handen der ambtenaren, die bij de wet met het opsporen en vervolgen van misdrijven zijn belast.

Art. 16.

Onze Minister van Financien zal eene beknopte handleiding voor de ingezetenen, omtrent den voet waarop van de postzegels kan worden gebruik gemaakt, doen vervaardigen, en ten minsten prijze voor het algemeen verkrijgbaar stellen.

Onze Minister van Financien is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer, en 't welk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

's Gravenhage, den 12den November 1851.

W I L L E M.

De Minister van Financien,

VAN BOSSE.

Uitgegeven den negentienden November 1851.

De Staatsraad, Directeur van het Kabinet des Konings,

A. VAN RAPPARD.

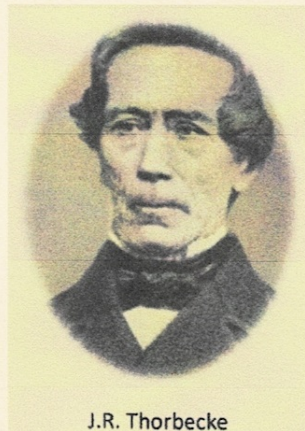

Nederland 1e Emissie 1852

Invoering eerste postzegels van Nederland

Koning Willem II benoemd in 1848 J.R. Thorbecke als voorzitter van de Grondwetcommissie. De Grondwetcommissie heeft als taak het ontwerpen van een liberale grondwet. Onder het kabinet Thorbecke '1849-1853' werd in november 1849 een ontwerpwet ingediend voor herziening van de briefport regeling. Op 11 maart 1850 werd het wetsvoorstel voor de nieuwe postwet in behandeling genomen die tot stand was gekomen onder leiding van de Minister van Financiën, Pieter P. van Bosse. In het wetsvoorstel stond dat per 1-1-1851 de vooruitbetaling met postzegels kon geschieden. Al snel bleek dat het niet haalbaar was per 1 januari 1851 met postzegels te kunnen betalen. In oktober 1850 was er overeenstemming het wetsontwerp te verlengen tot 1 januari 1852.

J.R. Thorbecke

Enkele belangrijke aspecten van de nieuwe postwet

Vrijwillig vooruitbetalen van het port doormiddel van postzegels

Eenvoudiger tariefstelsel naar gewicht en afstand

In iedere gemeente moest een postkantoor of hulpkantoor worden gevestigd

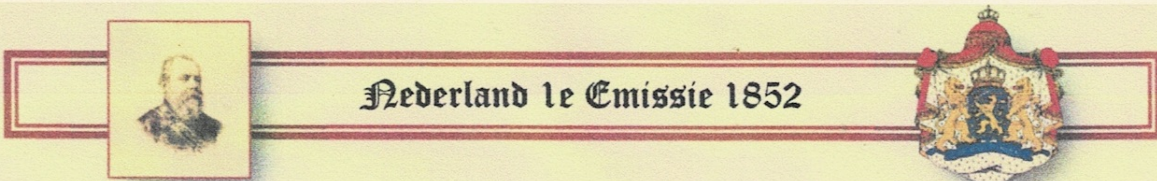
Het plaatsen van brievenbussen

Inrichting van de postadministratie

Namaken of vervalsen van postzegels was strafbaar

De staat der Nederlanden had het alleenrecht op aanmaak van postzegels

ONTWERP en DRUK

De zegels dragen de beeltenis van Koning Willem III en zijn van 1 januari 1852 tot medio 1864 uitgegeven in de waarden: 5 cent blauw; 10 cent rood en 15 cent oranje.

Koning Willem III
Portret door P. de Josselin

De ontwerper is J.W. Kaiser te Amsterdam die ook de staalgravure heeft gemaakt. De zegels zijn voorzien van een watermerk in de vorm van een posthoorn. De eerste drukplaten werden vervaardigd door J. Wiener te Brussel. De zegels zijn ongetand en werden in plaatdruk vervaardigd in vellen van 100 zegels. 's Rijks Munt te Utrecht was de drukker. Door het gebruik van o.m. verscheidene kleuren drukinkt komen er grote kleurverschillen voor.

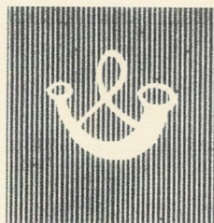
5 cent blauw

10 cent rood

15 cent oranje

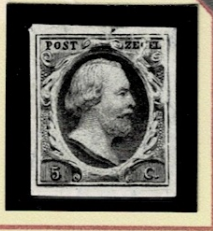
Watermerk posthoorn

EERSTE DRUKPROEVEN 1851

Als dank kregen de postadministraties, die hun medewerking hadden verleent, een afdruk in zwart van 5 Ct. drukplaat I. Deze afdrukken worden vaak nog steeds foutief aangeduid als zijnde proefdruk PC 9.

Agnitus Vrolik 1810-1894

Op 7 oktober 1851 werd in s' Rijks Munt in aanwezigheid van J. Pols (Posterijen) begonnen met proefdrukken. Op deze dag stelde hij samen met A. Vrolik de definitieve gekozen kleuren vast.

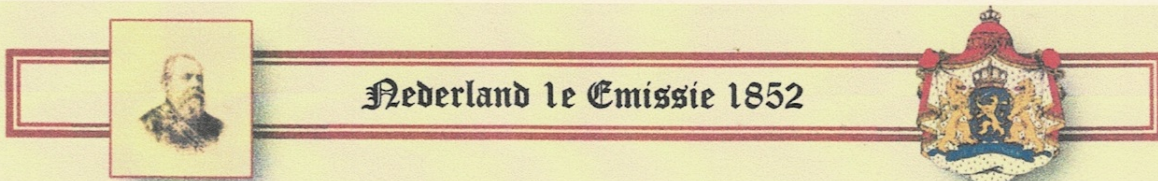
(5 cent Blauw – 10 cent Rood – 15 cent Oranje)

Daarbij was de voorkeur van A. Vrolik (Minister van Financiën), zwart voor de 5 cent komen te vervallen, waarvan overigens wel een proefdruk werd vervaardigd.

De heer Pols heeft hem ongetwijfeld overtuigd van de moeilijkheid van het gebruik van deze kleur in verband met het afstempelen van postzegels.

De afstempeling 'in de kleur zwart' zou op de postzegel hierdoor grotendeels onzichtbaar blijven.

PAPIER en WATERMERK

De zegels werden gedrukt op wit handgeschept papier. In de loop der jaren varieerde de dikte en de kwaliteit. De handgemaakte watermerken stonden iets dichter bij elkaar dan de zegels. Hierdoor kwam de plaats van het watermerk niet overeen met het hart van de zegels waardoor de watermerken als het ware naar het hart van het vel verspringen ten op zichte van de zegels. Zo zal een watermerk van een zegel aan de buitenkant van het vel veel meer gedecentreerd zijn dan dat van de middelste zegels. Overigens werd het vel niet altijd netjes gecentreerd (dus verschoven) onder de drukpers gelegd zodat de plaats van het watermerk niet altijd overeen hoeft te komen met de positie van het zegel in het vel.

Schematisch vooraanzicht van een compleet vel met watermerken.

Nederland 1e Emissie 1852

PAPIERVARIANT "GERIBD PAPIER"

Tijdens het scheppen van de papiervezels met het schepraam, werd het water met een licht draaiende beweging van de papierbrij gescheiden.

De vellen werden één voor één op een koetsblok afgekoetst (afleggen op vilt) en onderling gescheiden door viltendoeken tot er een hoeveelheid van circa 100 vellen was bereikt.

Die stapel viltendoeken met de zojuist geschepte vellen papier werden daarna onder een pers gelegd om het resterende overtollige water eruit te persen.

Dit was het moment dat de papiervariant geribd ontstond. De viltendoeken hadden slijtage verschijnselen waardoor de kettingdraden zichtbaar werden aan het oppervlak van het doek. Door de druk van de pers werden deze kettingdraden als het ware in het papier gedrukt.

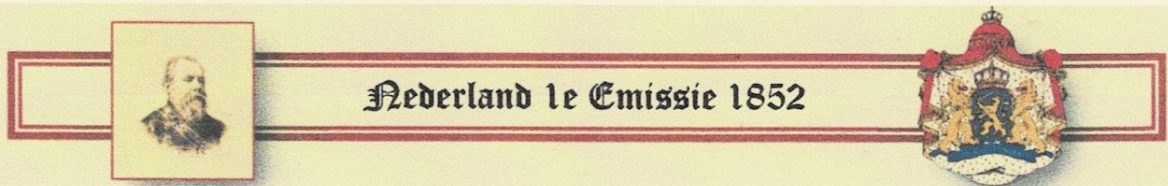

Voorbeeld van geribd papier dat zich altijd verticaal manifesteert

Papierpers

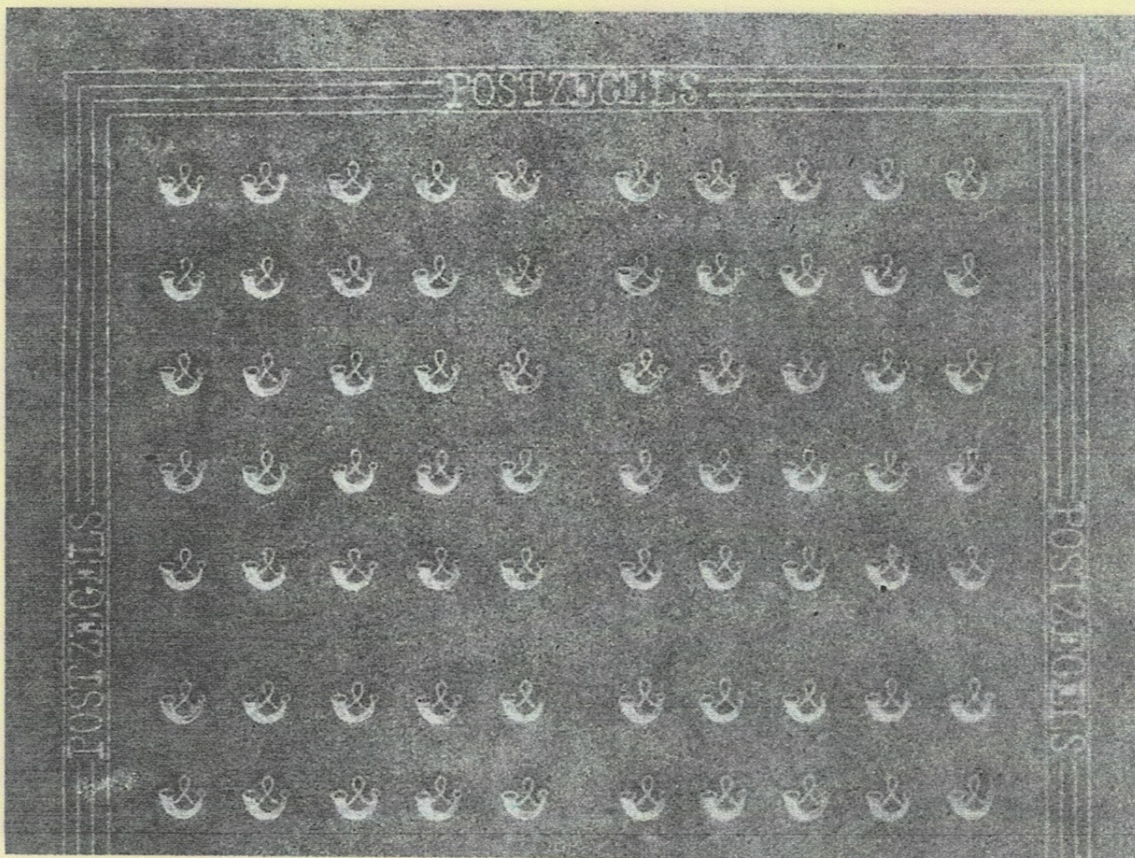

POSITIONERING VAN WATERMERKEN EN KANTLIJNEN

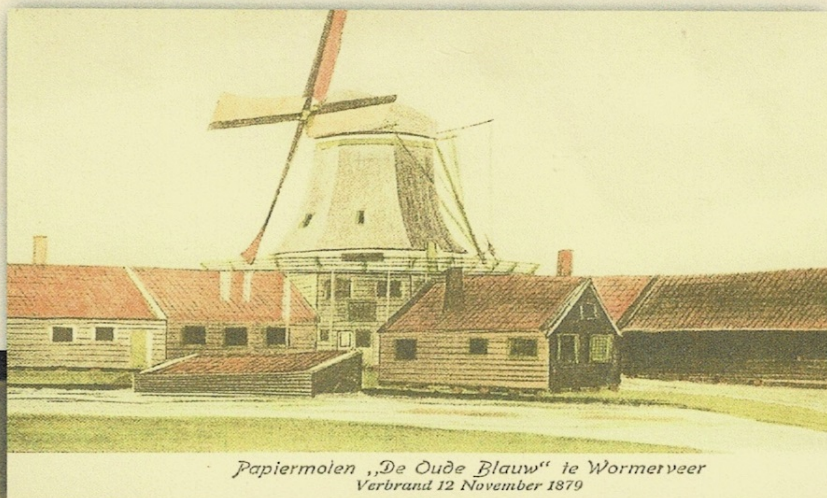
Een vel postzegelpapier van onderaf doorgelicht, zodat het watermerk zichtbaar is. Het watermerk bestaat uit een vierkant kader van vier lijnen met in het midden van iedere zijde het woord **Postzegels**. De posthoortjes geven de positie in het vel aan.

Bijgaand twee randstukken met watermerklijn in zowel boven als onderrand !

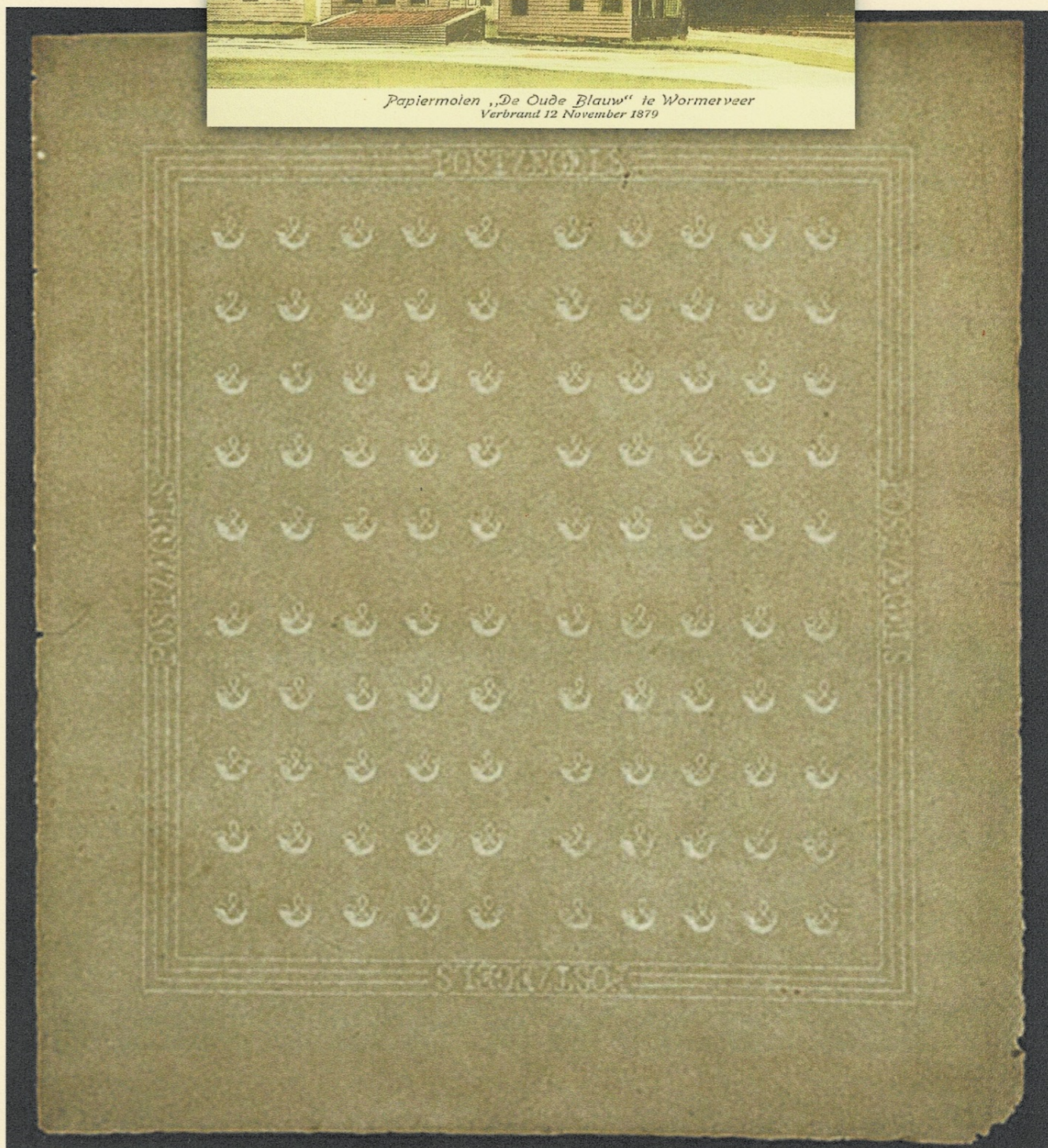

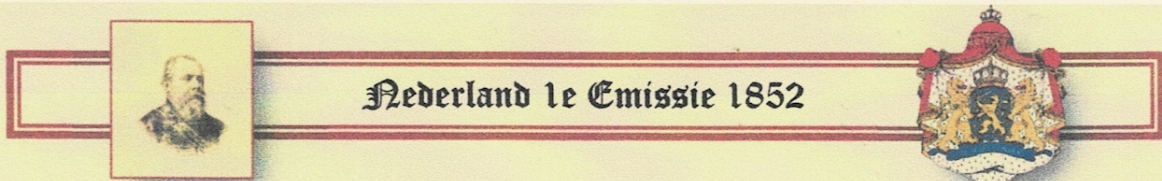
Onbedrukt vel papier

Papiermolen „De Oude Blauw“ te Wormerveer
Verbrand 12 November 1879

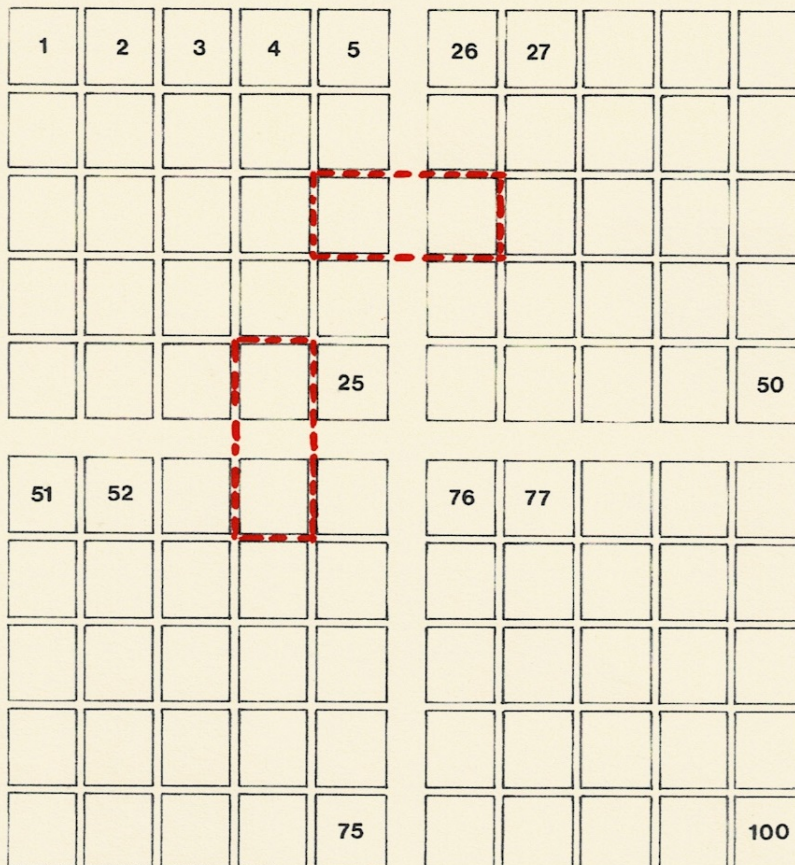

VELINDELING

De zegels zijn ± 18 mm breed en ± 20 mm hoog. Ze zijn in vier blokken van 25 stuks zonder perforatie op een vel gedrukt. De zegels zijn dus ongetand. De zegels hebben een onderlinge afstand van 2 - 2¼ mm, en staan over het algemeen slordig in de rij. De onderlinge afstand tussen de blokken is ± 1cm. Hierdoor zijn brugparen met een onderlinge afstand van 1 cm mogelijk. (zie rode stippellijn). De zegels worden t.b.v. van "het platen", per blok van links naar rechts en van boven naar beneden van 1 t/m 100 genummerd.

Schematisch vooraanzicht van een compleet vel met plaatnummering

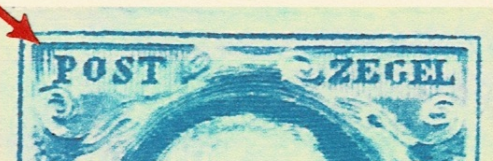
DRUKPLATEN en KLEUREN

DRUKPLATEN:

Omdat de drukplaten ten gevolge van het drukken sterk aan slijtage onderhevig waren, werden er regelmatig nieuwe gemaakt. Zo kennen we van de 5 cent blauw ($\pm$ 20 miljoen gedrukt) 6 drukplaten en van de 10 cent rood ($\pm$ 17 miljoen gedrukt) 10 drukplaten. Van de 15 cent oranje ($\pm$ 2,3 miljoen gedrukt) is slechts 1 drukplaat bekend.

Daar de platen alle handwerk waren, vertoont bijna ieder zegel in afbeelding en directe omgeving kleine afwijkingen zoals vlekken, retouches, strepen en stippen (beeldkenmerken). Zo is, met behulp van literatuur en tegenwoordig ook CD-Rom, van een groot gedeelte van de zegels terug te vinden wat hun plaats in de drukplaat is geweest. Dit heet "platen". Voor de nummering van de zegels zie "VELINDELING".

Voorbeelden van beeldkenmerken:

Geretoucheerd postkader

Open rechter benedenhoek

Hoorntje en "Warren" vlek
nr: 2 plaat VII

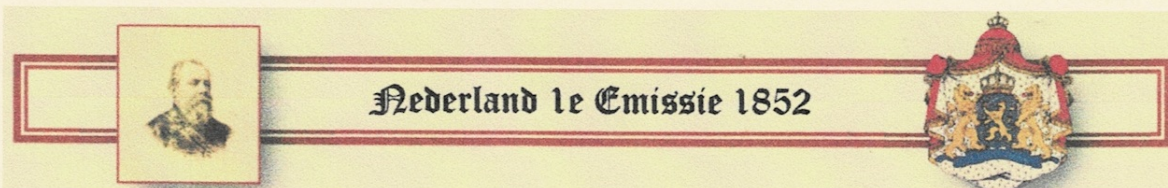

Strepen en vlekken tussen boven kaderlijnen

Streepje Plaat 3 No. 39

KLEUREN

Aangezien de kleur van de drukinkt in de loop der jaren aanzienlijke afwijkingen vertoont, komen er zelfs bij het gebruik van dezelfde platen verschillende kleuren voor. Een onderverdeling is terug te vinden in de N.V.P.H. catalogus, waarbij een cijfer/letter combinatie wordt gebruikt. Zo kent de 5 cent blauw 18 plaat/kleur combinaties genummerd van 1a t/m 1r; de 10 cent rood 17 plaat/kleur combinaties genummerd van 2a t/m 2q en de 15 cent oranje 4 kleuren genummerd 3a t/m 3d.

De 5 cent blauw kent kleuren variërend van donker(zwart)blauw tot melkblauw.

donkerblauw

blauw

grijsblauw

groenblauw

helderblauw

lichtblauw

melkblauw

De 10 cent rood varieert van rood tot karmijnroze.

rood

bruinrood

karmijn

karmijnroze

De 15 cent oranje varieert van donkeroranje- tot oranjegeel.

donkeroranje

maisgeel

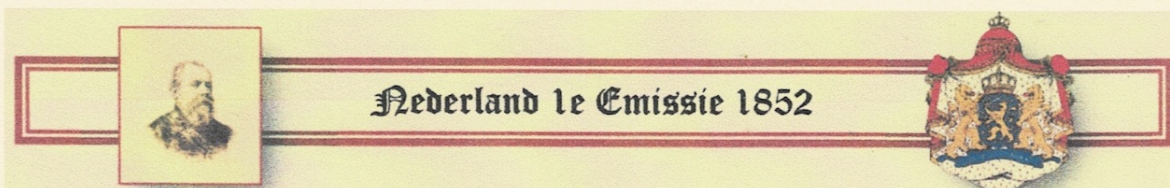

oranje

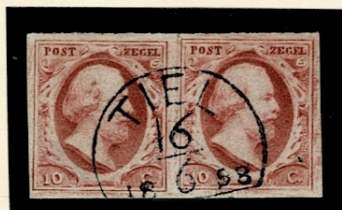
oranjegeel

SAMENHANG:

Samenhangende zegels kunnen in vele vormen voorkomen. Zo kennen we paren, strippen en blokken al of niet in brug-uitvoering (zie velindeling). Afhankelijk van conditie en kwaliteit worden ze aanzienlijk hoger gewaardeerd.

horizontaal paar

strip van 3

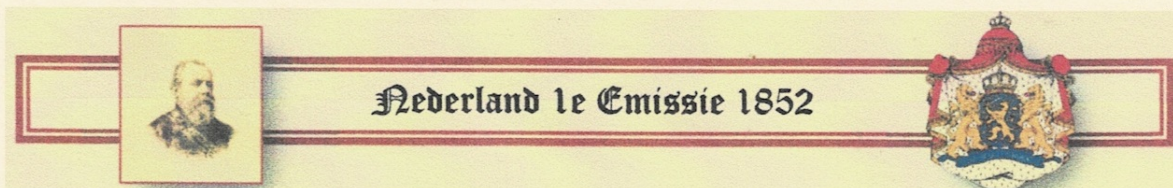
strip van 4

Samenhangende zegels komen ook op brief voor. Belangrijk is naast de kwaliteit, ook de juiste toepassing van de tarieven en postale voorschriften (afstempeling).

Prachtpaar op briefstuk verzonden per spoor van ROTTERDAM naar AMSTERDAM d.d. 23 oktober 1862. De zegels 1p (blauwgroen) zijn van plaat 5 nrs: 13 en 14 en vernietigd door "FRANCO kastje" stempels (Vellinga.type 43b). Tevens is het trein of haltestempel ROTTERDAM als vertrekstempel en het dagtekenstempel van N.R.SPOORWEG gebruikt. (beiden in rood)

WAARDERING

De waardering van de zegels hangt ondermeer af van de randen, de samenhang, de gebruikte drukplaat, de kleur, en de afstempeling.

RANDEN:

Indien de randen aan alle zijden minimaal $\frac{3}{4}$ mm zijn, geldt de waardering zoals weergegeven in de N.V.P.H. catalogus. Zegels met smallere randen of zegels die "aangesneden" zijn, (hierbij is het zegel zo kort afgeknipt dat een gedeelte van de buitenkaderlijn mist), worden lager gewaardeerd.

normale randen

smalle randen

aangesneden zegel

Zegels met aanzienlijk bredere randen (prachtexemplaren) en rand- en hoekstukken worden al naar conditie en breedte van de randen hoger tot veel hoger gewaardeerd.

pracht exemplaren

onderrandstuk

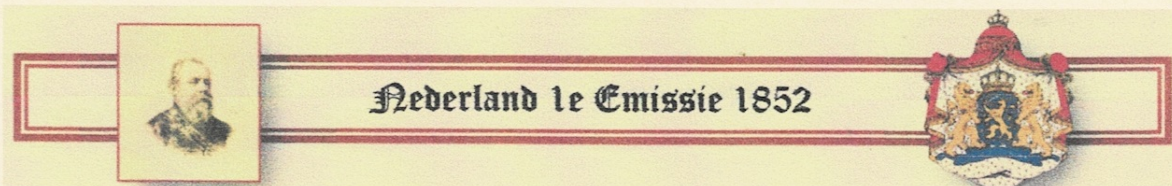

hoekstuk

zijrandstuk

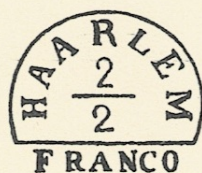
AFSTEMPELINGEN

Franco Halfrond

1 januari 1852 - 1854:

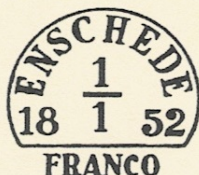
Normale vernietiging met halfrondstempels Egyptische letters zonder jaartal: Type A (Korteweg type 55 / Vellinga type 30) en met jaartal: Type B (Korteweg No: 56 / Vellinga No: 37)

Halfrondstempel Egyptische letters zonder jaartal(type A):

AMSTERDAM A
op 1c plaat 1 No.: 65

Halfrondstempel Egyptische letters met jaartal(type B):

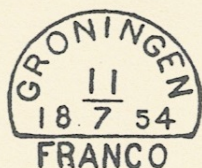

WILLEMSTAD B
op 1a plaat 1 No: 57

1854 – 12 april 1861

Normale vernietiging met halfrondstempel groteske letters met jaartal Type C (Korteweg No: 57 / Vellinga No: 39)

Halfrondstempel groteske letters met jaartal(type C):

AMSTERDAM C type XIV
op 2l plaat 6 (paartje)

Franco met en zonder Omlijsting

2 april 1861 vond de algemene invoering van dit stempel plaats. We kennen verschillende uitvoeringen. (Vellinga 43; 43a; 43b). De invoering vond onder meer plaats om het onjuiste gebruik van de gebruikelijke stempels te ondervangen. Tevens mocht de verzender nu zelf plakken en kon het poststuk "op de bus" gedaan worden.

FRANCO

Vellinga type 43

2m plaat VII No: 91

FRANCO

Vellinga type 43a

1q plaat VI Nrs:38+39

FRANCO

Vellinga type 43b

1q plaat VI No: 53

Toen in 1850 de gebroken cirkelstempels werden uitgereikt aan hulppostkantoren welke langs spoorwegen waren gelegen, kregen zij tevens het stempel FRANCO in smalle letters zonder omlijsting. Dit stempel was vanaf 1852 bestemd om zegels op gefrankeerde brieven te vernietigen. In strijd met de voorschriften werd echter meestal het gebroken cirkelstempel gebruikt. Het FRANCO stempel zonder omlijsting komt relatief vaak op losse zegels van de eerste emissie voor maar is zeldzaam op brief

FRANCO zonder omlijsting op 20c plaat IX No: 31.